

**НАБЛИЖЕННЯ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ У СФЕРІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ
І ЗБЕРЕЖЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ**

Дейнега М. А.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
м. Київ, Україна*

Серед глобальних екологічних проблем сучасності одними з найбільш актуальних є проблеми у сфері використання і збереження водних ресурсів, від невідкладного вирішення яких залежить подальше життя та здоров'я людини. На сьогодні людство вже чітко усвідомило необхідність дбайливого поводження з водними ресурсами, підтримання і відновлення їх якості, оскільки якість води належить до найважливіших характеристик водних ресурсів, що визначають можливість їх використання у різних сферах життєдіяльності людини. Позитивне вирішення проблем щодо якості водних ресурсів, безумовно, залежить від впровадження дієвих механізмів правового забезпечення раціонального використання і збереження водних ресурсів.

Згідно із сектором «Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище», визначеного Національною стратегією наближення (апроксимації) законодавства України до права Європейського Союзу у сфері охорони довкілля, наша держава має адаптувати національне законодавство відповідно до Директиви 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики зі змінами й доповненнями, внесеними Рішенням № 2455/2001/ЄС і Директивою 2009/31/ЄС; Директиви 2007/60/ЄС про оцінку та управління ризиками затоплення; Директиви 2008/56/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища; Директиви 91/271/ЄЕС про очистку міських стічних вод зі змінами й доповненнями, внесеними Директивою 98/15/ЄС та Регламентом (ЄС) № 1882/2003 і Регламентом (ЄС) № 1137/2008; Директиви 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, зі змінами й доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003 і Регламентом (ЄС) № 596/2009;

Директиви 91/676/ЄЕС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел, зі змінами й доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003.

Основу законодавства Європейського Союзу у сфері раціонального використання і збереження водних ресурсів, запобігання та зменшення забруднення водних об'єктів становить Директива Європейського Парламенту і Ради № 2000/60/ЄС «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 р. (змінена та доповнена Рішенням № 2455/2001/ЄС, Директивою № 2008/32/ЄС), т.з. Водна Рамкова Директива. Схвалення Водної Рамкової Директиви державами-учасницями було спрямовано насамперед на захист внутрішніх, поверхневих, прибережних та підземних вод через запобігання та зменшення забруднення, підтримки сталого водокористування, захисту водного середовища, покращення стану водних екосистем.

Положення Водної Рамкової Директиви спрямовані на запобігання погіршенню стану всіх водних об'єктів з метою досягнення ними «доброго» стану. Для водних об'єктів «добрий стан» визначається «добрим» екологічним станом та «добрим» хімічним станом. Водною Рамковою Директивою закріплено заходи для контролю вмісту забруднюючих речовин у водних ресурсах та стандарти якості, придатні для визначення концентрації таких речовин. Метою цих заходів є зменшення, припинення або ліквідування скидання стоків та викидів забруднюючих речовин.

Директивою також передбачено принцип інтегрованої басейнової моделі управління водними ресурсами, при якому об'єктом управління має виступати саме басейн річки з приналежною до нього гідрографічною мережею та оточуючою його екосистемою. На рівні басейнів здійснюється адміністрування і планування водної політики, організовуються моніторинг і контроль, реалізуються практичні заходи щодо запобігання забрудненню й ліквідації його наслідків, здійснюються заходи щодо відновлення водності тощо.

В Європейському Союзі також розроблено правове забезпечення якості води спеціального призначення, зокрема питної води, води, призначеної для купання, стічних вод тощо. Так, 16 червня 1975 р. Радою Європейського Економічного Співтовариства було прийнято Директиву № 75/440/ЄЕС щодо вимог до якості поверхневих вод, призначених для забору питної води у державах-членах Співтовариства. Директива стосується вимог якості, яким мають відповідати поверхневі води, що використовуються чи призначені для використання в якості водойм, з яких відбувається забір питної води. У цій частині обов'язково слід згадати і Директиву № 98/83/ЄС від 3 листопада 1998 р. про якість води, призначеної для споживання людиною.

Основним документом, що здійснює правове регулювання якості води для купання Європейського Союзу, є Директива № 2006/7/ЄС. У Директиві визначені фізичні, хімічні та мікробіологічні параметри, що застосовуються для визначення якості води, призначеної для купання, та значення яких повинні бути встановлені країнами-членами для всіх регіонів або кожного окремого з регіонів купання.

Правове регулювання поводження зі стічними водами в Європейському Союзі забезпечується Директивою № 91/271/ЄЕС від 21 травня 1991 р. щодо очистки стічних вод міст. Документ був ухвалений заради уникнення згубного впливу недостатньо очищених вод міст насамперед на водні ресурси та навколишнє середовище у цілому, адже недостатня очистка вод в одній із держав-членів Європейського Союзу може спричинити погіршення якості води в інших державах-членах. 27 грудня 1998 р. Радою Європейського Союзу було прийнято Директиву № 98/15/ЄС, яка доповнила Директиву 91/271/ЄЕС щодо окремих вимог, зокрема, у частині визначення правила стосовно скидання оброблених побутових стоків із систем водоочищення.

Україна активно залучена у процес імплементації водного законодавства Європейського Союзу. Водне законодавство нашої держави є достатньо розгалуженим і розвинутим. Одним із головних документів у сфері забезпечення якості водних ресурсів є Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. Водний кодекс України, у комплексі із заходами організаційного, правового, економічного і виховного впливу, сприяє формуванню водно-екологічного правопорядку і забезпеченню екологічної безпеки населення України, а також більш ефективному, науково обґрунтованому використанню вод та їх охороні від забруднення, засмічення і вичерпання, забезпечує додержання якості водних ресурсів.

З метою визначення основних напрямів державної політики у сфері водного господарства, збереження і відтворення водних ресурсів, підвищення їх якості, впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом Верховною Радою України 24 травня 2012 р. було прийнято Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року».

Основоположним документом законодавства України, що визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування системи питного водопостачання, є Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» від 10 січня 2002 р. Головна мета Закону – забезпечення населення якісною та безпечною для здоров'я

людини питною водою, що повною мірою відображає основні цілі європейського політики у сфері питного водокористування.

Кабінетом Міністрів України 11 жовтня 2021 р. схвалено Морську природоохоронну стратегію України, основними завданнями якої є підготовка та впровадження морських національних планів дій для досягнення та підтримки «доброго» екологічного стану Азовського і Чорного морів на шестирічний період; реалізація програми державного екологічного моніторингу морів України; розроблення та впровадження планів інтегрованого управління прибережними територіями Азовського і Чорного морів.

З метою імплементації Директиви Ради 91/271/ЄЕС «Про очистку міських стічних вод» від 21 травня 1991 р. Верховною Радою України 12 січня 2023 р. прийнято Закон України «Про водовідведення стічних вод населених пунктів», метою прийняття якого є забезпечення реалізації прав громадян на отримання якісного централізованого та нецентралізованого водовідведення при одночасному зменшенні негативного впливу стічних вод на навколишнє природне середовище.

Основним пріоритетом державної політики у сфері охорони вод та сталого використання водних ресурсів є реформування державної системи управління шляхом забезпечення її переходу до басейнової моделі. Так, відповідно до Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 р. «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації» розпочато процес запровадження управління водними ресурсами за басейновим принципом та заходи для захисту і відновлення природних екосистем, таких як ліси, водно-болотні угіддя і річки.

Розробляється проект Стратегії розвитку водної політики України – Водна стратегія України.

Проаналізувавши національне законодавства України, що визначає основні аспекти раціонального використання і збереження водних ресурсів, забезпечення їх якості, та законодавство Європейського Союзу у цій сфері, слід констатувати відповідність більшості зазначених положень українського законодавства європейському. Так, основні програми у сфері водної політики і водного господарства України та Європейського Союзу спрямовані на: забезпечення раціонального використання і відтворення водних ресурсів, збереження водних ресурсів від забруднення, засмічення та вичерпання, створення умов для переходу до сталого та ефективного функціонування екосистем у водних басейнах, забезпечення якості водних ресурсів і поліпшення їх стану.

Наукове дослідження виконане завдяки іменній стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук за 2022 рік.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-23>

ЩОДО КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ

Дем'янов В. В.

аспірант

*Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Розгорнення Російською Федерацією військових дій на території України завдало значної шкоди екології та додало проблем, які вимагають негайного вирішення. Зобов'язання з приводу забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля підчас збройних конфліктів повинні стати зобов'язаннями винної сторони. Ці злочини мають бути без строку давності притягнення до відповідальності. Шкода, яка наноситься в процесі ведення бойових дій навколишньому природному середовищу, це проблеми не тільки для учасників конфлікту, а проблеми міжнародного масштабу. Введення в юрисдикцію Міжнародного кримінального суду та внесення до Римського статуту ще однієї категорії міжнародних злочинів – злочинів екоциду – зумовлено посиленням жорстокості методів та способів ведення сучасної війни, з нанесенням шкоди в глобальних масштабах.

Охорона навколишнього природного середовища – не самоціль. Вона покликана захистити людину, її здоров'я, життя теперішнього та прийдешніх поколінь. Природоохоронна діяльність ґрунтується на правових засадах. Так, ст. 50 Конституції України проголошує: «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена» [1].

Згідно із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» порушені права громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища мають бути поновлені, а їх